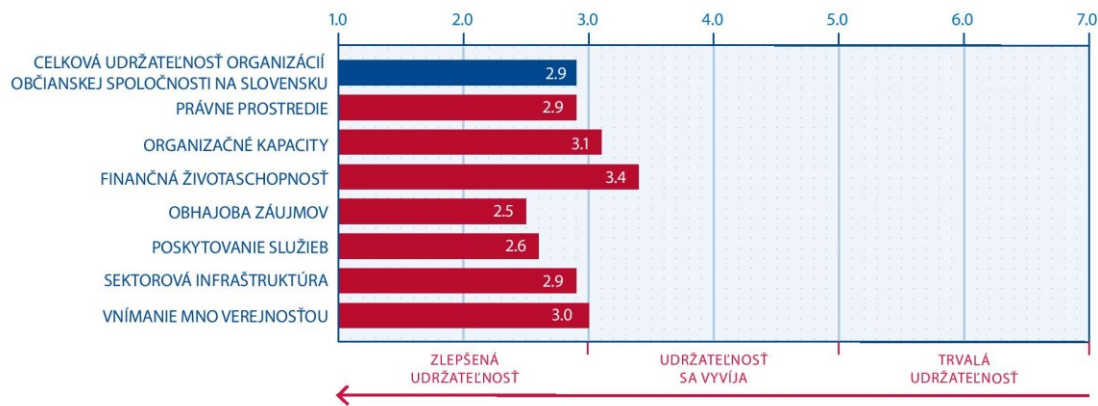

CELKOVÁ UDRŽATEĽNOSŤ ORGANIZÁCIÍ OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI: 2.9

Dôležitými udalosťami roku 2019 sa stali prebiehajúce vyšetrovania vraždy novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Marty Kušnírovej, prezidentské voľby a voľby do Európskeho parlamentu.

Tisíce ľudí si pripomenuli rok od vraždy Kuciaka a Kušnírovej, ktorí boli zastrelení vo februári 2018, keď sa Kuciak vo svojej práci venoval organizovanému zločinu a korupcii medzi podnikateľmi napojenými na politikov. Protesty sa uskutočnili vo viac ako tridsiatich mestách na Slovensku a na viac ako dvadsiatich miestach v zahraničí. Dav požadoval nezávislé vyšetrovanie vraždy, odstúpenie špeciálneho prokurátora a predsedu Národnej rady, či úplný odchod bývalého premiéra a šéfa vládnucej strany Smer-SD Roberta Fica. V septembri, dvadsať mesiacov po vražde, nakoniec prokurátor obvinil z vraždy štyroch podozrivých a z jej objednávky podnikateľa Mariána Kočnera. Zo zistení polície vyplýva, že Kočner sa snažil Kuciaka odstrániť, pretože písal články o jeho pochybných podnikateľských aktivitách. Počas vyšetrovania vyšli najavo Kočnerove korupčné prepojenia s políciou, prokurátormi, súdmi a inými štátnymi inštitúciami. Pojednanie sa začalo 13. januára 2020. Politická korupcia na vysokých miestach bola aj v roku 2019 hlavným problémom, predovšetkým po tom, ako bola anonymne zverejnená nahrávka z odpočúvania informačnou službou z roku 2006, ktorá potvrdzuje úplatky pre vládných činiteľov výmenou za lukratívne kontrakty.

V marci 2019 sa konali prezidentské voľby. Zuzana Čaputová, nominantka mimoparlamentnej strany Progresívne Slovensko, presvedčivo porazila kandidáta strany Smer – SD a stala sa prvou slovenskou prezidentkou. Čaputová, občianska aktivistka a právnička v minulosti pracovala v občianskom združení VIA IURIS, ktoré sa zameriava hlavne na posilňovanie právneho štátu, a bojovala aj za uzavretie skládky odpadov v jej rodnom meste Pezinok, za čo v roku 2016 získala Goldmanovu environmentálnu cenu. Samotný fakt, že Čaputová pôsobila v neziskovom sektore, je všeobecne vnímaný ako svetielko nádeje pre liberálnu demokraciu v regióne.

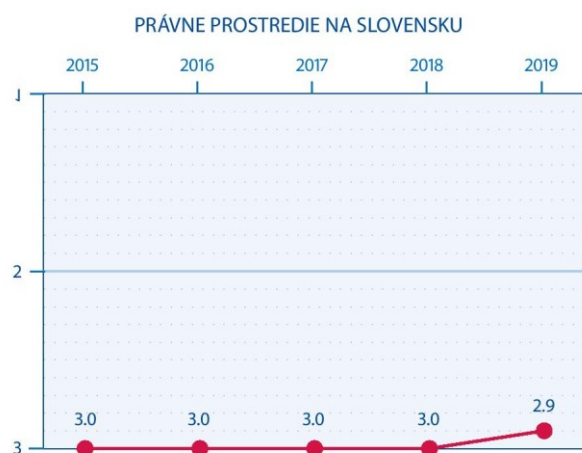
Napriek tomu sa polarizácia slovenskej spoločnosti v roku 2019 prehĺbila. V prvom kole prezidentských volieb skončil kandidát extrémistickej pravicovej strany ĽSNS na treťom mieste s viac ako 14 % hlasov. ĽSNS tiež získala viacero kresiel vo voľbách do Európskeho parlamentu.

Na jeseň 2019 prešla, vďaka podpore strán Smer – SD, ĽSNS a SNS, v parlamente novela zákona o volebnej kampani, ktorá predĺžila zákaz zverejňovania prieskumov zo 14 na 50 dní pred voľbami. V spoločnosti sa objavilo mnoho názorov, že spomínaná novela bude mať za následok obmedzovanie slobody prejavu a práva občanov na prístup k informáciám. Prezidentka Čaputová novelu vetovala a po tom, ako parlament jej veto prelomil, poslala návrh na posúdenie Ústavnému súdu, ktorý v decembri pozastavil účinnosť novely s výrokom, že rozhodnutie parlamentu zmeniť pravidlá volebnej kampane bolo prijaté neskoro; až po oficiálnom začiatku predvolebnej kampane k februárovým parlamentným voľbám. O ústavnosti novely bude súd rozhodovať v roku 2020. V reakcii verejnosti na spomínanú novelu vznikla crowdfundingová iniciatíva 50 dní, v rámci ktorej sa podarilo vyzbierať 46 553 eur od 9 233 spoluobjednávateľov. Prostriedky boli použité na prieskumy verejnej mienky počas volebného moratória.

Celková udržateľnosť organizácií občianskej spoločnosti sa v roku 2019 mierne zlepšila. V oblasti právneho prostredia tiež nastal pozitívny vývoj, keďže do platnosti vstúpil dlho očakávaný Zákon o registri mimovládnych organizácií. Finančná životaschopnosť organizácií občianskej spoločnosti sa posunula k lepšiemu vytvorením viacerých nových iniciatív na získavanie financií. V ostatných aspektoch udržateľnosti organizácií občianskej spoločnosti nenastali žiadne zmeny.

Podľa najaktuálnejších informácií z Ministerstva vnútra Slovenskej republiky bolo k 12. máju 2020 na Slovensku registrovaných 60 249 organizácií občianskej spoločnosti, čo zahŕňa 57 193 občianskych združení, 516 neinvestičných fondov, 1 739 neziskových organizácií poskytujúcich verejnoprospešné služby, 147 subjektov s medzinárodným prvkom a 654 nadácií.

PRÁVNE PROSTREDIE: 2.9

Právne prostredie sa v roku 2019 mierne zlepšilo, keďže do platnosti vstúpil dlho očakávaný Zákon o registri mimovládnych organizácií. Právny rámec organizácií občianskej spoločnosti zostáva vo všeobecnosti priaznivý. Organizácie sa môžu registrovať ako občianske združenia, neinvestičné fondy, neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby alebo ako nadácie. Každá právna forma podlieha inému registračnému procesu. Právne normy registráciu vo všeobecnosti umožňujú a registračný proces je pomerne jednoduchý.

Zákon č. 346/2018 o registri mimovládnych organizácií vstúpil do platnosti 1. januára 2019 a zriadil jednotný, spoľahlivý a aktualizovaný verejný register všetkých mimovládnych neziskových organizácií (MNO). Zákon rozširuje súbor údajov, ktoré musia žiadatelia poskytnúť

pri registrácii, a vyžaduje od už registrovaných organizácií aktualizáciu informácií uvedených v registri.

Organizáciám, ktoré uvedú neúplné údaje (napríklad im bude chýbať štatutárny orgán), nebude umožnené prijímať verejné zdroje. Nové pravidlá majú za cieľ zvýšenie transparentnosti, keďže od organizácií sa vyžadujú kompletne registračné údaje. Koncom roka 2019 však register ešte prakticky nefungoval, pretože sa zatiaľ iba spracúvali registrácie, ktoré väčšina organizácií odoslala na poslednú chvíľu.

MNO v roku 2019 naďalej zápasili so zavádzaním všeobecného nariadenia EÚ z roku 2018 o ochrane osobných údajov (GDPR), v rámci ktorého sa od organizácií vyžaduje ochrana osobných údajov fyzických osôb pri ich spracúvaní a prenose. Úrad na ochranu osobných údajov ani v roku 2019 nevydal žiadne právne interpretácie ani neodporučil postupy zamerané na pomoc MNO s implementáciou nariadenia. Zatiaľ nie sú známe informácie o tom, či MNO nariadenie porušovali alebo či boli v rámci neho sankcionované, prípadne či bolo nariadenie úradmi na tieto sankcie zneužívané.

V roku 2019 ĽSNS opätovne predložila novelu Zákona o neziskových organizáciách, ktorá by zavádzala označenie „zahraničný agent“ a zriaďovala by Ústredný register zahraničných agentov spadajúci pod Ministerstvo vnútra. Do spomínaného zoznamu by sa museli registrovať všetky organizácie, ktoré priamo či nepriamo prijímajú zahraničné financovanie. Novela sa vzťahovala len na neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby, avšak ĽSNS vyjadrila svoj zámer rozšíriť tieto opatrenia aj na iné občianske združenia a nadácie. Napriek tomu, že novela zákona neprešla do druhého čítania, diskusia v Národnej rade, ktorá ju sprevádzala, zvýšila nervozitu v neziskovom sektore, a to najmä vo chvíli, keď poslanci za ĽSNS navrhli, že by bolo lepšie, ak by domáce zdroje putujúce do MNO, boli radšej investované priamo do oblasti vzdelávania či zdravotníctva.

MNO a ich zástupcovia môžu slobodne pôsobiť v súlade so zákonmi. Vláda môže MNO zrušiť alebo obmedziť iba v špecifických, zákonom stanovených dôvodoch. Organizácie občianskej spoločnosti môžu otvorene vyjadrovať kritiku a zúčastňovať sa verejných protestov. Majú rovnaké právne prostriedky na napadnutie vládnych rozhodnutí ako ostatné zložky spoločnosti. Napriek tomu sa MNO v priebehu roka opätovne stávali terčom útokov zo strany vládnych predstaviteľov a ďalších politických aktérov, a to predovšetkým na začiatku roka v období prezidentských volieb a v období pred parlamentnými voľbami, ktoré sa konali vo februári 2020. MNO boli napríklad opakovane

obvinené, že organizovali liberálne protištátne a protispoločenské sprisahania. Člen vládnucej strany Smer – SD, Ľuboš Blaha, umocňoval tieto vyjadrenia, ktoré postupne prebrala celá strana. ĽSNS a do istej miery aj SNS opakovala ten istý naratív, ku ktorému sa pridali aj niektorí prezidentskí kandidáti.

Zdanie organizácií občianskej spoločnosti sa ani v roku 2019 nezmenilo. Jednotlivci ani firmy, ktoré podporujú organizácie nemajú daňové zvýhodnenia. Zákon o dani z príjmu však umožňuje firmám a jednotlivcom poslať 0,5 až 2 % z daní oprávneným organizáciám občianskej spoločnosti.

Niektoré MNO môžu získať príjem prostredníctvom poplatkov a poskytovania služieb za predpokladu, že bude reinvestovaný do ich vlastného chodu či činnosti. MNO sa môžu slobodne zapájať do verejných zbierok a prijímať zahraničné zdroje. Súčasná právna úprava vyžaduje, aby sa názov verejnej zbierky líšil od názvu zbierky, ktorá už bola zaregistrovaná. V roku 2019 nastal prípad, kedy boli registrované dve verejné zbierky s rôznymi, ale veľmi podobnými názvami (Biela pastelka 2019 a Biela pastelka – Orava), čo poukazuje na problémy, ktoré vznikajú keď sa organizácie pokúšajú stavať na existencii už etablovanej značky.

Program Advokáti Pro Bono, ktorý spravuje Nadácia Pontis, naďalej poskytuje MNO právne služby dostupné v celej krajine. Právne informácie môžu organizácie získať aj online na webstránke I. Slovenského neziskového servisného centra (I. SNSC).

ORGANIZAČNÉ KAPACITY: 3.1

Organizačné kapacity MNO sa v roku 2019 nezmenili.

Organizácie aktívne vyhľadávajú vytváranie vzťahov s jednotlivými aktérmi spoločnosti, nevynímajúc ich potenciálnych podporovateľov a dobrovoľníkov. Účinnosť tohto úsilia sa premieta do každoročného nárastu počtu dobrovoľníkov a prispievateľov MNO či darcov podielu z dane.

Väčšina organizácií má jasne definované ciele a vízie. Vo všeobecnosti im však chýba strategické plánovanie, keďže sa orientujú hlavne na získavanie financií na základné fungovanie a nemajú prostriedky na vytváranie dlhodobejšieho vízie svojej práce. V roku 2019 boli vyhlásené dva programy na podporu posilnenia kapacít MNO a ich udržateľnosti. Nadácia otvorenej spoločnosti (OSF) uviedla program Stronger Roots for Civil Society, ktorý má pomáhať MNO na Slovensku, v Českej republike a v Maďarsku pri zvyšovaní organizačnej a sektorovej odolnosti a pri etablovaní sa v komunitách, v ktorých pôsobia. Grantový program Active Citizens Fund (ACF), ktorý je súčasťou finančnej pomoci Európskeho hospodárskeho priestoru, má za cieľ upevnenie občianskej spoločnosti, podporu aktívneho občianstva a posilnenie zraniteľných skupín na Slovensku.

Manažérske štruktúry a líšia od organizácie k organizácii. Niektoré MNO vytvorili správne rady iba aby splnili zákonné požiadavky, kým ostatné aktívne zapájajú ich členov do svojich aktivít, získavania zdrojov a strategického rozhodovania. Právne normy nevyžadujú, aby mali MNO písomne ustanovené politiky, procesy a smernice, hoci niekedy ich donori vyžadujú. Niektoré väčšie a etablované organizácie zostavili etické kódexy a sú vo svojich procesoch transparentné.

Výnimočné schopnosti niektorých predstaviteľov MNO sa v rokoch 2018 a 2019 pretavili do ich odchodu do politiky, či už prostredníctvom komunálnych, parlamentných a prezidentských volieb či volieb do Európskeho parlamentu. Tieto prechody sa uskutočnili hlavne vďaka zmene vlády a vzrastajúcej hrozbe antiestablišmentu a fašistických hnutí. V niektorých prípadoch však bolo pre podporovateľov náročné určiť, odkedy zástupcovia MNO prestali reprezentovať svoju organizáciu a kedy začali fungovať ako politici. V súvislosti so spomínanými prechodmi do politiky čelili organizácie určitým výzvam, ktoré zahŕňali aj hľadanie a vyškolenie náhrad vo vnútri organizácií, a tiež riešenie straty siete kontaktov, ktoré boli naviazané sa odchádzajúcich jednotlivcov.

Dlhodobé pracovné kapacity MNO sú obmedzené ich neschopnosťou poskytnúť uspokojivé ohodnotenie vysokokvalifikovaných pracovníkom najmä v Bratislavskom kraji. Väčšina zamestnancov MNO (s výnimkou sociálnych služieb) pracuje na skôr na živnosť ako na trvalý pracovný pomer. Práca v neziskovom sektore sa tak vo všeobecnosti považuje za vhodnú hlavne pre mladých a bezdetných ľudí. Pre MNO je tiež problematické získavať zdroje na vzdelávanie a rozvoj pracovníkov. Od 1. januára 2019 je v platnosti nová právna úprava, ktorá stanovuje, že každý zamestnávateľ s viac ako 49 zamestnancami musí všetkým zamestnancom poskytovať tzv. rekreačné poukazy. Znamená to, že zamestnávateľia platia 55 % nákladov až do výšky 275 eur (približne 315 USD) za ubytovanie a iné služby spojené s dovolenkou na Slovensku. Zákon priniesol obrovské náklady podfinancovaným poskytovateľom sociálnych služieb, ktorí často zamestnávajú veľký počet pracovníkov poskytujúcich služby. Organizácie, ktoré podliehajú tejto právnej úprave, nedostali v roku 2019 žiadne dodatočné financovanie na splnenie tohto záväzku.

Takmer všetky MNO využívajú služby dobrovoľníkov, ktorých počet narastal aj v roku 2019, a to hlavne vďaka predstaviteľom firiem, ktorí stále častejšie pôsobia ako mentori a konzultanti. Nadácia Pontis aj v roku 2019 zorganizovala dvojdnové podujatie Naše Mesto, počas ktorého poskytlo 10 000 firemných dobrovoľníkov organizáciám, školám a zariadeniam pre seniorov pomoc pri manuálnych prácach, svoje odborné skúsenosti a ďalšie služby.

Miera používania moderných informačných technológií v rámci MNO je stále veľmi obmedzená, najmä čo sa týka organizácií v oblasti poskytovania sociálnych služieb, v ktorých financie putujú skôr na mzdy ako na počítačové vybavenie. Väčšina MNO vlastní zastarané zariadenia a zamestnancom chýbajú školenia pomáhajúce využívať celý potenciál, ktorý im softvérové vybavenie ponúka.

FINANČNÁ ŽIVOTASCHOPNOSŤ: 3.4

Finančná životaschopnosť sektora MNO sa v roku 2019 mierne zlepšila, keďže boli vytvorené viaceré iniciatívy na získavanie financií. V roku 2019 sa spustil grantový program ACF, v rámci ktorého sa prerozdeleno 2,65 milióna eur 49 projektom. ACF poskytuje MNO spoľahlivý zdroj financovania s relatívne nízkou byrokratickou záťažou a má za cieľ podporiť advokačné aktivity a súčasné kontroverzné témy ako ľudské práva, práva LGBTI či reprodukčné práva žien.

V roku 2019 MNO rovnako privítali aj výzvu OSF Stronger Roots for Civil Society, ktorá má za cieľ podporu odolnosti jednotlivých MNO ako aj celého sektora. V januári 2020 bolo prostredníctvom grantov alokovaných 30 000 eur 35 organizáciám. Úspešným grantistom budú tiež poskytnuté mentoringové a

konzultačné služby. Podobnú podporu dostalo tiež 12 organizácií v Českej republike a ďalších 12 v Maďarsku. Okrem toho začal 1. marca 2019 platiť nový zákon o charitatívnej lotérii, hoci v roku 2019 sa nepodarilo zorganizovať ani jednu lotériu.

Čerpanie z grantových schém EÚ, ktoré spravuje slovenská vláda, bolo aj v roku 2019 problematické. V sťažnostiach MNO prevláda prílišná byrokratická záťaž, neprofesionálny prístup zo strany štátnych úradníkov, nedodržiavanie lehôt a nedostatok komunikácie. V Operačnom programe Efektívna verejná administratíva (OP-EVS), ktorý implementovalo Ministerstvo vnútra a v rámci ktorého bola posledná výzva vyhlásená v roku 2018, bolo napríklad viacero organizácií nútených čakať na platby z grantov schválených v roku 2018 viac ako jeden rok. Keďže išlo o väčšie organizácie, boli schopné vyrovnat' sa s týmto oneskorením. Veľa MNO však hľadalo iné zdroje financovania práve kvôli byrokratickej záťaži, komplikovanému koncipovaniu výziev a dlhému čakaniu na schválenie projektov. Táto situácia viedla ku všeobecnému poklesu čerpania eurofondov. Koncom roka 2019 bolo napríklad využitých iba 26 % fondov dostupných v OP-EVS.

V roku 2019 sa objavilo viacero ďalších problémov financovania MNO štátom. Ministerka kultúry, zo strany Smer-SD, neudelila v roku 2019 dotácie na kultúrne podujatia organizované LGBTI komunitou, hoci v predošlých rokoch

ich tieto podujatia získali a navyše im odborná komisia aj v roku 2019 prisúdila vysoký počet bodov a schválila viacero z nich. Po personálnych zmenách na Úrade splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti snahy reformovať financovanie MNO utíchli. Predstavitelia štátnej správy podporujú sociálne podniky, aby vytvárali zariadenia ako napríklad centrá pre seniorov, komunitné centrá a denné stacionáre, vzhľadom na to, že eurofondy sa môžu používať aj na tento účel, avšak musia sa tiež venovať otázke, ako budú tieto zariadenia financované v čase, keď už eurofondy nebudú k dispozícii.

Asignácia dane dosiahla v roku 2019 rekordné hodnoty. Podľa údajov z Finančnej správy prekročila hodnotu 73 miliónov eur, čo predstavuje zvýšenie o 68 miliónov oproti roku 2018. Individuálne darcovstvo tiež vykazuje rastúce čísla. Prostredníctvom darcovského portálu ĽudiaĽuďom sa v roku 2019 vyzbieralo 2,8 milióna EUR – o 67% viac, než v roku 2018 a o 108% viac, než v roku 2017. Crowdfunding je však úspešný iba pri špecifických projektoch a nepokrýva strategické témy MNO ani neposkytuje podporu na pokrytie chodu organizácií. Z dôvodu konania volieb v roku 2019 boli MNO pri získavaní zdrojov nútené súperiť s obdobnými snahami politických strán.

Firmy sa už tradične sústredili na podporu aktivít MNO v oblasti vzdelávania, zdravotníctva, kultúry a umenia, rastie však aj dôležitosť oblasti ochrany životného prostredia. V reakcii na stále sa zvyšujúci tlak zákazníkov na spoločnosti, aby boli viac hodnotovo orientované, ďalšie a ďalšie firmy dávajú verejnosti najavo svoje hodnoty prostredníctvom programov spoločenskej zodpovednosti a firemnej filantropie. Podľa údajov časopisu Trend väčšina spoločností využíva možnosť darovať MNO percentá z dane, pričom približne 90 % novej sumy asignácie putuje MNO a zvyšných 10 % celkovej daňovej povinnosti právnických osôb v krajine „prepadá“ v prospech štátu. V posledných troch rokoch venovali firmy navyše k asignácii dane 50 miliónov zo svojho zisku. Firemné nadácie tiež priamo užívajú výhody daňovej asignácie. V roku 2018 bolo medzi 20 najväčšími prijímateľmi asignácie dane 13 firemných nadácií a približne jedna pätina celkovej sumy asigovanej dane putovala do 16 najväčších firemných nadácií v krajine.

MNO sú zvyčajne financované z grantov a dostupných je len málo informácií o ich snahách vytvárať príjem. Zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch, ktorý nadobudol účinnosť v roku 2018, zatiaľ nepreukázal veľký dopad a koncom roka 2019 bolo registrovaných iba niekoľko sociálnych podnikov.

Etablované a väčšie MNO majú svoj finančný manažment a tendenciu byť transparentnejšie ako tie menšie. Nadácie, neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby a neinvestičné fondy musia vláde odovzdávať výročné správy. Okrem toho majú ministerstvá právo poslať kontrolu v podobe auditu, aby overili použitie financovania prostredníctvom asignácie dane a iných verejných zdrojov.

OBHAJOBA ZÁUJMOV: 2.5

Obhajoba záujmov MNO sa v roku 2019 výrazne nezmenila. Napriek tomu, že MNO sú vykresľované ako politickí agenti snažiaci sa miešať do politiky, aj keď neboli zvolení, organizácie sa aj naďalej aktívne zapájali do otázok verejnej politiky, budovali vzťahy a spolupracovali so štátom v oblasti životného prostredia, bezpečnosti, ozbrojených síl a zahraničných vecí.

Zatiaľ čo MNO vytvárali nové vzťahy s predstaviteľmi vlády a posilňovali už existujúce, tieto vzťahy sú stále založené hlavne na osobných kontaktoch a na dôvere. MNO sa aj naďalej zúčastňovali mnohých poradných výborov, ale ich dopad je obmedzený, keďže sú mnohokrát prehlasované predstaviteľmi vlády a práca poradných výborov nie je viazaná na rozpočtové kapitoly. Rada vlády pre MNO pokračovala vo svojich pravidelných stretnutiach, ale veľa poradných výborov so zastúpením MNO nefungovalo. Napríklad osem výborov Rady vlády pre ľudské práva v roku 2019 nefungovalo vôbec a ideologický boj medzi liberálmi a konzervatívami brzdil hľadanie skutočných riešení problémov. Úrad splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti pokračoval v podpore pilotných schém na vytvorenie participatívnych politík, ktoré zahŕňali 25 verejných inštitúcií a MNO, ale nepodporovali obhajobu záujmov MNO proti útokom zo strany vládných predstaviteľov.

MNO sa v roku 2019 zapojili do mnohých advokačných kampaní. Spojené občianske iniciatívy, ktoré vznikli v reakcii na vraždu Jána Kuciaka, pokračovali vo vyvíjaní tlaku na vyvodenie zodpovednosti vlády. V marci sa uskutočnil pochod Dúhový Pride, ktorý upozorňuje na nerovné práva LGBTI komunity, a ktorého sa zúčastnilo rekordných 10 000 ľudí. V septembri viacero organizácií vyhlásilo spoločný klimatický štrajk a podporilo tak študentov zapojených v danej téme. Kampaň organizovaná občianskym združením Srdcom doma povzbudzovala Slovákov žijúcich v zahraničí, aby sa zúčastnili volieb, čo viedlo k významnému nárastu občanov voliacich zo zahraničia. Slovenskí učitelia protestovali za zmeny v Zákone o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a tlak zo strany organizácií Greenpeace a Priatelia Zeme Slovensko – koalícia troch environmentálnych skupín, priviedol vládu k schváleniu plánu na rozvoj regiónu Hornej Nitry a zastaveniu ťažby uhlia.

Iniciatíva Zabudnuté Slovensko zorganizovala pred budovou Najvyššieho súdu SR protest nazvaný STOP FAŠIZMU presne v deň, kedy mal súd, na základe návrhu z mája 2017, rozhodnúť o rozpustení strany ĽSNS. Viacero MNO uskutočnilo v spolupráci s denníkom SME preverovanie kandidátov na sudcov Ústavného súdu SR. Iniciatíva „Nedajme si Ústavný súd“ spojila 20 občianskych subjektov a získala viac ako 5 000 podpisov za to, aby poslanci hlasovali o kandidátoch na sudcov Ústavného súdu verejne. Vyšla tiež výzva 94 právničiek a právnikov k výberu ústavných sudcov – „Stojíme o ústavný súd“ a Via luris spustila webovú stránku zadobruvolbu.sk, ktorej cieľom je sprostredkovať verejnosti informácie o činnosti Súdnej rady Slovenskej republiky.

Zatiaľ čo sa MNO počas roka aktívne zapájali do advokačných aktivít, snahy niektorých vládnych predstaviteľov spochybniť prácu MNO viedli k prevládajúcemu pocitu frustrácie medzi organizáciami a povzbudila mnohých ich dlhoročných predstaviteľov ako aj samotné MNO, aby sa stali politicky aktívnymi. Príkladom je politická strana, ktorá sa uchádzala o hlasy v parlamentných voľbách 2020, pričom vznikla z iniciatívy slovenských poľnohospodárov. Keď sa predstaviteľ iniciatívy Za slušné Slovensko v roku 2019 rozhodol vstúpiť do politiky, zaznievali hlasy, že tento prechod je dôkazom politizácie MNO. Niektoré platformy sa snažili spolupracovať s politickými stranami na spoločných témach, ale prepojenia medzi stranami a MNO boli vo všeobecnosti polarizujúce. Keď napríklad známa environmentálna iniciatíva My sme les podporovala kandidáta na poslanca v parlamentných voľbách 2020, Ministerstvo životného prostredia s ňou odmietlo spolupracovať, vyhlasujúc, že konala ako politická strana a nie ako občianska iniciatíva. Dokonca aj progresívne strany, ktoré sa stotožňovali s pozíciami občianskej spoločnosti sa vyhýbali spomínaniu MNO vo svojich programoch a na svojich platformách.

Niekoľko nových iniciatív sa snažilo brániť sektor v období pred parlamentnými voľbami. Via luris, Rada mládeže Slovenska a Centrum pre filantropiu sa spojili do neformálnej koalície Hlas občianskych organizácií, aby koordinovali snahy zabrániť zmenšovaniu občianskeho priestoru a obhajovali, kľúčové otázky občianskej spoločnosti. Hlas občianskych organizácií aktívne pracuje na zachovaní princípov participácie a otvoreného vládnutia, napríklad prípravou návrhov verejných politík vo vzťahu k občianskemu sektoru. OSF zorganizovala konferenciu o občianskej spoločnosti Orbis Civitates, ktorá privítala 260 účastníkov z 125 MNO, a to za prítomnosti prezidentky a ministerky vnútra. Výsledkom konferencie bolo vyhlásenie, navrhnuté najmä iniciatívou Hlas občianskych organizácií, v ktorom boli sformulované požiadavky MNO v oblasti partnerstva, legislatívy, dobrovoľníctva a financovania.

POSKYTOVANIE SLUŽIEB: 2.6

V oblasti poskytovania služieb nenastali v roku 2019 výraznejšie zmeny. Podobne ako v minulých rokoch je táto oblasť obmedzovaná sklonom vlády alokovať financie verejným poskytovateľom služieb namiesto MNO, ktoré kategorizuje ako súkromných poskytovateľov.

MNO poskytujú služby v mnohých oblastiach, pričom prevládajú služby sociálne. Štát nedostatočne využíva potenciál MNO v tejto sfére. Príkladom sú vzdelávacie aktivity, v ktorých majú MNO kapacity (napríklad občianska a environmentálna výchova), avšak niektorí úradníci majú obavy, že predstavitelia MNO by sa pokúšali formovať názory detí a preto záleží od konkrétnych škôl a samospráv, či prejavia záujem o nimi poskytované vzdelávacie služby. Organizácie prevádzkujú viacero liniek pomoci, ale ich financovanie je nesystematické a nedostatočné. Dôsledkom je, že Linka detskej istoty musela výrazne zredukovať svoju činnosť.

Vo všeobecnosti MNO reagujú na potreby komunity a priority donorov, pričom tiež zaplňajú medzery v štátom poskytovaných službách. Menšie MNO a komunitné organizácie najlepšie poznajú miestne potreby a väčšie organizácie realizujú prieskumy a hodnotenia, aby pomenovali najdôležitejšie požiadavky.

programov poskytovaných MNO.

Niektoré MNO pokrývajú svoje náklady spolpatnením služieb, ktoré poskytujú. Určité služby by mali byť sčasti kryté zo strany samosprávy, ale získanie tohto druhu financovania je časovo veľmi náročné a niekedy aj nemožné, a preto MNO často ponúkajú tieto služby zadarmo a financujú ich prostredníctvom viacerých donorov.

MNO vydávajú publikácie, organizujú workshopy a vyhotovujú analýzy pre iné organizácie, akademickú obec, firmy, náboženské inštitúcie a vládne orgány/štátne orgány. Služby MNO sú zväčša financované prostredníctvom grantov a poskytované bez diskriminácie.

MNO, ktoré poskytujú sociálne služby aj naďalej stagnujú v inovovaní svojich prístupov. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny im poskytuje rozporuplné informácie; napríklad keď žiada, aby sa rozvíjali pobytové služby, ale neumožní im na to získať financie. Ministerstvo tiež uprednostňuje terénne a ambulantly služby a už založené stacionárne likviduje. Samosprávy odmietajú platiť za sociálne služby pre seniorov. Časť škôl pomáha s financovaním mimoškolských vzdelávacích

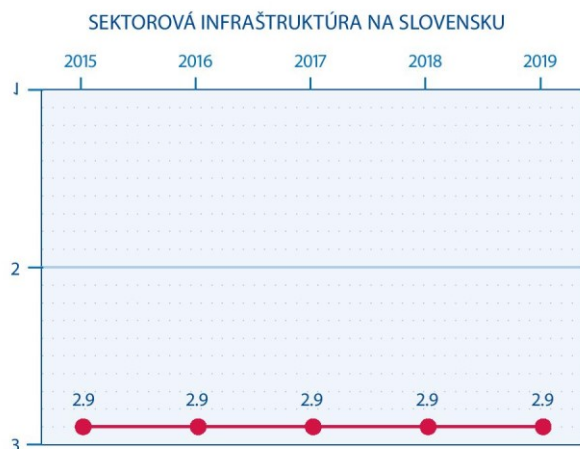
SEKTOROVÁ INFRAŠTRUKTÚRA: 2.9

Infraštruktúra podporujúca sektor MNO sa v roku 2019 nezmenila. Na rozdiel od ostatných krajín v regióne na Slovensku absentujú ISO a MNO centrá. V dôsledku toho majú organizácie občianskej spoločnosti naďalej obmedzený prístup k relevantným informáciám, technológiám, školeniam a technickej asistencii.

Tak ako v minulom roku platí, že MNO vytvárajú koalície hlavne pri horúcich témach a tieto zvyčajne po istej dobe zanikajú alebo obmedzujú svoje aktivity z dôvodu chýbajúcich stabilných ľudských a finančných zdrojov. Via Iuris získala v roku 2019 grant od Civitates, filantropickej iniciatívy Sieť Európskych nadácií (NEF), aby podporovala demokraciu a solidaritu v Európe prostredníctvom koalície Hlas občianskych organizácií. V roku 2019 združovala Platforma Hlas občianskych organizácií 45 členských organizácií naprieč celým sektorom. Neformálna platforma CS Defense má viac ako 200 členov a pokračuje v zdieľaní informácií na podporu obrany sektora, napríklad prostredníctvom newslettera vydávaného na týždennú bázu, v ktorom monitoruje dezinformácie o MNO v médiách, a tiež cez stránku na Facebooku, ktorá slúži ako rýchly mechanizmus získavania kľúčových informácií o MNO.

Na Slovensku pokračovalo vo svojom fungovaní osem komunitných nadácií. Využívajúc svoje znalosti miestnych podmienok získavajú finančné prostriedky od lokálnych darcov, ktoré putujú na pomoc ľuďom a MNO v regiónoch, kde organizácie pôsobia. Viaceré nadácie ako Nadácia Pontis a Centrum pre filantropiu poskytujú MNO granty využívajúc finančné prostriedky pochádzajúce z asigácie dane.

MNO majú prístup k dostatočnej ponuke vzdelávacích aktivít a školení, ktoré pokrývajú väčšinu ich potrieb vrátane tréningov v oblasti manažmentu času, prezentačných zručností, účtovníctva, získavania zdrojov a GDPR. Odborníci z viacerých organizácií, medzi ktoré patrí Nadácia Pontis, Voices, Slovak Fundraising Center a getADVANTAGE ponúkajú školenia na báze pro bono. Spoločnosť Maxman Consultants realizuje spolpatnené aj pro bono tréningy a PDCS ponúka spolpatnené vzdelávacie aktivity.

V roku 2019 uskutočnil Úrad splnomocnenca pre rozvoj občianskej spoločnosti rozsiahly výskum v príprave na vytváranie novej stratégie rozvoja občianskej spoločnosti. MNO však vnímajú realizáciu tohto výskumu ako neprofesionálnu, keďže metodika bola podľa ich názoru síce správne navrhnutá, ale fokusové skupiny neboli dobre vyskladané, čo malo za následok generovanie nespoľahlivých dát.

MNO pokračujú v budovaní partnerstiev s aktérmi z iných sektorov. Udržujú dobré vzťahy s podnikateľským prostredím, pričom niektoré prepojenia presahujú finančnú podporu a zahŕňajú transfer know-how a vytváranie kapacít. V roku 2019 MNO spolupracovali s akademickou obcou na organizácii protestov. Univerzity napríklad uvoľnili svojich študentov z vyučovania, aby sa v septembri pripojili ku klimatickému štrajku organizovanému hnutím Piatky za budúcnosť. Investigatívne centrum Jána Kuciaka, ktoré vzniklo v roku 2019 úzko spolupracuje s médiami a investigatívnymi reportérmi. MNO vytvárajú ad hoc partnerstvá s vládou, ktoré ale vo veľkej miere závisia od osobných kontaktov, ako bolo spomínané vyššie.

VNÍMANIE MNO VEREJNOSŤOU: 3.0

Vnímanie sektora MNO verejnosťou sa v roku 2019 výrazne nezmenilo. Počas roka sa zintenzívnili kampane alternatívnych a konšpiračných médií s cieľom diskreditácie MNO, pričom ich vykresľovali ako zahraničných agentov, ktorí sa snažia o propagáciu netradičných hodnôt. Časť médií, ako napríklad internetové rádio Slobodný vysielač, ktorý vysiela seriál Politické mimovládky, systematicky šíri dezinformácie o sektore. Niektoré z útokov naznačovali, že určité MNO sú napojené na politické strany a osočovanie podporované konšpiračnými médiami, politickými extrémistami a niektorými politickými stranami sa často šírilo ďalej ako len k MNO a vo všeobecnosti útočilo na liberálne hodnoty a demokraciu ako takú. Skutočnosť, že viacero bývalých predstaviteľov MNO vstúpilo do politiky len podporovalo tento nový naratív.

Na druhej strane mienkotvorné média často píšú o veľkých podujatiach organizovaných CSO, ako sú protesty v pozitívnom duchu, ale vo všeobecnosti nepreukazujú veľký záujem pokrývať agendu MNO.

Verejnosť v roku 2019 pozitívne vnímala advokačnú a kontrolnú činnosť MNO v oblasti odhaľovania korupcie a poukazovania na nekalé praktiky pri správe vecí verejných. V kontexte prebiehajúceho vyšetrovania vraždy Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej boli aktivity MNO rovnako vnímané v pozitívnom svetle. Podľa prieskumu, ktorý v marci 2019 objednala organizácia GLOBSEC a uskutočnila agentúra Focus, takmer 60 % respondentov súhlasilo s tvrdením, že aktivity MNO sú pre demokratickú spoločnosť dôležité, zatiaľ čo 31 % s týmto výrokom nesúhlasilo. Necelá polovica respondentov (49 %) súhlasila s vyjadrením, že MNO bývajú často neprávom obviňované zo strany štátu a niektorých médií, kým 37 % nesúhlasilo. Zároveň ale 45 % respondentov súhlasilo s tvrdením, že MNO sú často využívané na podryvanie slovenských hodnôt a mali by byť prísne regulované štátom, zatiaľ čo 41 % s takýmto výrokom nesúhlasí. Prieskum verejnej mienky, ktorý v novembri 2019 zverejnila platforma Hlas občianskych organizácií ukázal, že 55 % respondentov dôveruje MNO (13 % úplne a 42 % čiastočne) a 64 % respondentov si myslí, že MNO dokážu v niektorých oblastiach naplňať potreby občanov lepšie ako štát. Napriek tomu mali MNO vo svetle prebiehajúcich osočujúcich kampaní v roku 2019 problémy so zapájaním dobrovoľníkov a ďalších aktérov.

Vládne strany Smer-SD a SNS pokračovali vo svojej nepriaznivej rétorike voči MNO, čo zlepšovalo ich verejný imidž u vybranej časti spoločnosti. ĽSNS a Sme rodina posunuli svoju rétoriku v neprospech MNO počas rozpravy o návrhu zákona o zahraničných agentoch. Vnímanie MNO zo strany podnikateľského sektora sa v roku 2019 nezmenilo a firmy zostávajú spojencami MNO.

MNO sa oproti minulým obdobiam v roku 2019 viac zaujímali o to, ako sú vnímané zo strany verejnosti, a preto podnikali aktívne opatrenia, aby neutralizovali dezinformácie a zavádzajúce články. Centrum pre filantropiu, Via luris a Rada mládeže Slovenska spustili webovú stránku mimovladky.sk, ktorá zdieľa príklady dobrej praxe a občianskeho

zapojenia, spolu s informáciami o aktivitách MNO. Webová stránka demagog.sk, ktorú spustil Inštitút SGI overuje pravdivosť vyjadrení politikov a iných verejne činných osôb. MNO tiež rozšírili využívanie sociálnych sietí, najmä Facebooku a postupne aj Instagramu. Podľa prieskumu, ktorý zrealizovala agentúra 2muse, však využívanie sociálnych sietí nutne nezvyšuje povedomie o MNO. Respondenti uvádzajú, že organizáciu, ktorú podporili, spoznali prostredníctvom reklamy, pričom polovica z nich spomenula reklamy v televízii. Iba 2 % respondentov uviedlo, že o podporenej organizácii sa dozvedeli cez Facebook.

Podobne ako po minulé roky zverejňujú veľké a etablované MNO výročné správy, aby tak podporovali svoje snahy o transparentnosť. Vo všeobecnosti nemajú MNO vypracované etické kódexy, hoci niektoré väčšie a etablované organizácie ich majú vytvorené.

Vylúčenie zodpovednosti: *Názory uvedené v tomto dokumente sú názormi diskutujúcich a iných projektových výskumníkov a nemusia nutne odrážať názory agentúry USAID alebo FHI 360.*